

* * *

Тези доповіді
Юлія СКИБА

Магістрантка I курсу спеціальність Хореографія кафедри режисури та хореографії факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник:

доцент кафедри режисури та хореографії О. Б. Лань

СВІТОГЛЯД БАЛЕТМЕЙСТЕРА В ПРОЯВІ ЙОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО ТВОРУ

У статті здійснено огляд впливу життєвого досвіду балетмейстера на специфіку народження хореографічного твору.

***Ключові слова:** балетмейстер, хореографія, творчість, світогляд, художній.*

Y.Skyba

Worldview choreographer. Manifestation of his choreographic work

This article provides an overview of the impact of life experiences baletmeytera the specifics of birth choreographic work.

***Key words:* choreographer, choreography, art, philosophy.**

Метою статті є заглиблення в суть рушійних сил у роботі балетмейстера – творця. порушення проблеми всебічного розвитку людини.

Порівняно недавно виникла спеціальна наука, що досліджує закономірності творчої діяльності людини – евристика (від Архімедової «еврики» – радісний вигук «я знайшов»). Що ж таке творчість? Творчість – процес людської діяльності, що створює якісно нові матеріальні та духовні цінності. Творчість – здатність, здібність людини, що виникає в процесі праці, створювати (на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу) з наданого дійсності матеріалу нову реальність, що задовольняє багатоманітність суспільних потреб. Ідеалізм розглядає художню творчість як божественну одержимість (Платон), як синтез свідомого й несвідомого (Шеллінг), як животворне дихання несвідомого (Ернст Гартман), як

містичну інтуїцію (Бергсон), як прояв інстинктів (Фрейд). Марксизм у процесі творчості сприймає участь всіх духовних сил людини, у тому числі відображення, а також здобута і вивчена практично майстерність необхідна для здійснення творчого задуму. Можливості для творчої діяльності залежать від суспільних відносин. Переборюючи відчуження праці та людські здібності, існуючі в суспільстві, що базуються на приватній власності, створюються умови для розвитку всіх видів творчості й розвитку творчих здібностей у кожної людської особи.

Хореографія є одним з механізмів прилучення людини до всезагальних визначеностей буття, способом культурного й світоглядного становлення людини. Творчий процес є простором і способом культивування креативних сил художника по духовно-практичному освоєнню й перетворенню реальності. У цій діяльності творча особистість виступає суб'єктом естетичного відношення як чуттєвого механізму культурного самоствердження особи й одночасно художнім суб'єктом, який сприймає й конструює предметність власного життєвого світу як художню реальність, свідомо й цілеспрямовано втілюючи своє світопереживання у творах мистецтва на основі необхідних професійних навичок. Балетмейстер пізнає життя, виражає своє ставлення до світу, об'єктивуючи цей складний духовний зміст у сконструйованих за законами певного виду мистецтва образних моделях дійсності, надаючи цим конструкціям характер мови тіла. У хореографічних творах фіксується й виражається досвід самовизначення й самовідчуття творчої особистості.

Творець самовиявляє себе, об'єктивуючи, переводячи в зовнішній план свої переживання смислів людського буття, втілюючи в художніх творах індивідуальне бачення об'єктів реальності.

Таким чином, в процесі творчості предметом художньої діяльності стає дійсність, співвіднесена з внутрішнім індивідуальним світом творця. У результаті створюється новий, художній світ, умовність якого компенсується тим, що він несе в собі особливий зміст, відмінний від змісту реального буття. Світ хореографічного твору – не зліпок життя, але узагальнення безлічі її спостережень, осмислених під певним кутом зору. Автор свідомо займає позицію особливої форми осмислення й сприйняття світу – форми художнього бачення навколишньої дійсності, де явища постають у їх естетичній визначеності, як дещо прекрасне або потворне, трагічне або комічне, піднесене або низьке. Народжується новий план

буття, де зображення безпосередньо пов'язане з світовідношенням, з морально-естетичною кваліфікацією, оцінкою.

Діяльність свідомості, що розгортається в уявному світі, визначається соціокультурними формами освоєння дійсності, сприйнятті балетмейстером. Творець розширює межі «побаченого» і «почутого» світу за рахунок засвоєння загальнолюдського досвіду художнього мислення та відчуття, що опредметнений у продуктах культури.

Художник збагачує своє пізнання, відчуття дійсності завдяки можливостям конструювати в активній наочно-дієвій формі образні моделі людського буття, які виходять за межі особистісного досвіду творця. При цьому, слід зазначити, що ця активність пов'язана з тим, що в художніх образах узагальнюються не тільки особливості предметів, почуття, які відчуються по відношенню до них, але й самі творчі дії. В образі міститься як предмет, так і спосіб його засвоєння, «схема» ідеально-наочного плану майбутніх предметних дій. Предметні дії здійснюються в контексті розгортання згорнутого в образі «внутрішнього», смислового змісту у «зовнішню», художню форму.

Залучаючи матеріал з пам'яті, з мислення, з почуттів, балетмейстер здатний як добудувувати інформацію, яка дається безпосередньо у сприйнятті до цілісного образу, так і виходити за межі наявної ситуації і наочно уявляти такі сторони й відношення об'єктивної реальності, які не відображені безпосередньо в сприйнятті, подумки сконструювати об'єкти, що не існують у дійсності, але володіють чуттєвою достовірністю. У найфантастичніших творіннях, у неймовірних сюрреалістичних асоціаціях дійсний творець не втрачав зв'язків – прямих чи опосередкованих – з дійсною основою людських уявлень, гармонічно поєднуючи світ буття й уяви. У результаті творчої дії замикаються новими зв'язками сліди минулих емоцій, сприймань і уявлень, по-новому організуються дані, накопичені в арсеналах пам'яті, наповнюються новим смисловим змістом. Завдяки цьому балетмейстер трансформує, змінює відповідно до власних бажань, кола асоціацій, образну модель, «грається» з нею, що важко здійснити по відношенню до об'єкта реальної дійсності.

У процесі створення художнього твору розгортається діалектика свободи творчої ініціативи й необхідності роботи в ситуації дії відповідно до певної творчої цілі. Часто формування образу, який не відповідає дійсності, передбачається суб'єктом творчості. Відсутність прямого, безпосереднього зв'язку з реаліями буття складає свідому цільову

настанову діяльності творця. Він може, наприклад, «згущувати» характеристики спостережених ним явищ, створювати у творі фантастичний світ для того, щоб виокремити, підкреслити певні властивості дійсного життя, загострити (наприклад, в сатирі), перебільшити (гіпербола), деформувати (гротеск) явища. Часто митець у своєму творі свідомо порушує причинно-наслідкові зв'язки, властиві повсякденності, зміщує просторово-часові характеристики явищ дійсності. Попри це, образи створюються як завершені предметні смисли. У цьому випадку акцент зміщується в бік свідомої суб'єктивності (але не суб'єктивістського свавілля, в якому по суті розчиняється суб'єкт). На перший погляд, художні образи можуть здатися парадоксальними, абсурдними. Але динаміка їх розвитку повинна розгортатися строго послідовно відповідно до логіки художньої ситуації, що виникла, виявляючи, узагальнюючи приховані в потоці повсякденного життя якості реальних об'єктів і тих соціальних систем, в межах яких вони існують.

Конструктивним фактором творчого процесу виступає індивідуальний стиль митця, який фіксує особливості авторської особистості, спосіб організації художнього світу. Сила таланту визначається не тільки змістовністю, глибиною світосприйняття, але й ступенем виразності, особистісним характером його вираження. Індивідуальний стиль та манера митця – свідомість самостійності творчого обдарування.

Художня манера, хоча й несе на собі відбиток особливостей світосприйняття автора, характеризує перш за все окремі, явно виражені сторони оригінальності, пов'язані з індивідуальними засобами, прийомами художньої обробки матеріалу.

Світогляд спрямовує увагу митця на той чи інший факт дійсності, визначаючи ступінь його значущості для самого художника, впливає на вибір тем, сюжетів, на їх трактовці. При цьому творчий процес відбувається в межах протиріччя між прагненням автора подати в хореографічному творі, художньому образі, персонажі себе – свій світогляд, світовідчуття – і між обмеженням, що накладає сутність образу, його індивідуальність.

Відомо, що людина, яка створює хореографічний твір, володіє як емоційною здібністю, що фіксує дійсність на рівні феномена, так і здібністю осягати його сутність. Заглибитися в саму суть явищ спроможний лише той творець, у якого розвинута здібність до

абстрактного мислення при «живому спогляданні» конкретного. Творець, який знаходиться під владою конкретного й не здібний до абстрактного мислення, буде спроможний не більше ніж на копію. Звісно, побачити по-своєму явища буття зовсім не означає створити їх. Своєрідність предмету не народжується, але виявляється особистістю.

Уявний художній світ сприяє здійсненню нереалізованих можливостей явища, його варіантів у різноманітних, у тому числі неймовірних, ситуаціях і поєднаннях, доводячи його до ступеня досконалості або, навпаки, до абсурду. Цей світ дозволяє створити, вигадати образи, що не реалізовані дійсністю, але є можливими.

Як філософи, так і психологи акцентують увагу на новизні, неочікуваності образів уяви. Вони погоджуються з тим, що уява – це здібність створювати уявлення, конструювати подумки багатоманіття ситуацій, які людиною в цілому ніколи в дійсності не сприймалися. Як всезагальна універсальна людська здібність, уява формується вже самими умовами людської життєдіяльності, у систему яких кожна людина є включеною з моменту народження. У процесі художньої творчості уява досягає професійних висот свого розвитку, своєї культури.

Поряд з уявою використовується поняття фантазії. Часто вони вживаються як синоніми, відрізняючись як психологічний і літературний терміни або ступенем умовності. В інших випадках наголошується необхідність розрізнення цих двох феноменів, що нерозривно поєднані в процесі створення художніх образів. Фантазія, завдяки якій художник створює те, що ніколи не мало місця в його досвіді, базується на здібності уявляти. Остання створює новий образ на основі переробки матеріалу або безпосередніх вражень, або вражень, що отримані раніше і закарбовані в пам'яті людини.

Не кожна людина може осягнути всю глибину художнього твору в повному обсязі. На характер сприйняття й художні уподобання впливають рівень освіченості людини, приналежність до певного соціально-демографічного прошарку, стиль життя, що обумовлений системою особистісних ціннісних орієнтацій. Усе це впливає на ступінь залученості сприймаючої особи до процесу активної співтворчості й співпереживання ідеям і образам, вираженим на мові художньої комунікації.

Список використаної літератури

1. Герасимова И. А. Философское понимание танца / И. А. Герасимова // *Вопросы философии*. – 1998. – № 4. – С. 50- 85.

2. Виготський Л. С. *Психологія мистецтва* / Л. Г.Виготський. – Москва : Мистецтво, 1976. – С. 203–581.

3. Спиркин А. Г. *Про творчу силу людського розуму. Післямова* / А. Г. Спиркин, Г. Гиргинов // *Наука і творчість*. – Москва : Прогресс, 1979. – С. 333–352.

4. *Матеріали всеукраїнської науково – практичної конференції 18-19 квітня 2013 р. Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі виміри*. – 208 С.

* * *